

Prospective
research

Brussel in het federalisme van morgen.

De mogelijke toekomst
van de instellingen, de
overheidsfinanciën en de
overheidsschuld in Brussel
ontrafelen en
verduidelijken.

Kernboodschappen

1

Structurele disfuncties : Het institutionele systeem van Brussel verhindert de invoering van een coherent, begrijpelijk en op de sociale behoeften afgestemd overheidsbeleid. Institutionele noodoplossingen verhelpen tijdelijk de blokkades zonder ze op te lossen. De *status quo* lijkt dan ook op middellange termijn onhoudbaar.

2

Discrepantie tussen instellingen en de realiteit in Brussel : Het Belgische federalisme blijft gestructureerd rond een binair taalkundig evenwicht, terwijl Brussel vandaag een kosmopolitische en niet-binaire stad is. De Brusselse identiteit wordt institutioneel alleen erkend via de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC), die onvoldoende gefinancierd is. Deze discrepantie ondermijnt de legitimiteit en de doeltreffendheid van het institutionele kader.

3

Verwatering van de politieke verantwoordelijkheid : Door de institutionele complexiteit is het moeilijk om duidelijk aan te geven wie de politieke verantwoordelijken zijn voor elk overheidsbeleid. Sommige problemen vallen onder “too many hands”, andere vallen tussen de mazen van de bevoegdheidsverdeling. Dit gebrek aan duidelijkheid leidt tot onverantwoordelijkheid en verzwakt het bestuur

4

Gewestelijke financiering van gemeenschapsbevoegdheden : De Gewest financiert *de facto* verschillende bevoegdheden die onder de bevoegdheid van de Gemeenschappen vallen (crèches, cultuur, opleiding, Geco, enz.). Deze maatregelen compenseren het gebrek aan communautair beleid in Brussel. Zonder deze maatregelen zouden hele delen van het overheidsoptreden instorten.

Kernboodschappen

5

Ongepaste financiering van het Gewest en de GGC : Bepaalde bevoegdheden van het Gewest of de GGC vallen niet onder de bijzondere financieringswet. De financiële stromen komen vooral ten goede aan de Gemeenschappen, terwijl deze onvoldoende tegemoetkomen aan de behoeften van Brussel. Het Gewest compenseert dit door de VGC en de Cocof te over financieren.

6

Sociaaleconomische achterstand en fiscale kwetsbaarheid : De gewestelijke financiering is voornamelijk afhankelijk van de personenbelasting (PB), wat Brussel benadeelt, dat qua inkomen van de inwoners het armste gewest van het land is geworden. De toenemende kwetsbaarheid van de bevolking verzwakt de fiscale basis en beperkt de handelingsmogelijkheden. Deze achterstand brengt het historische evenwicht van het Belgische federalisme in gevaar.

7

Een nationaal stedelijk fenomeen : De daling van het gemiddelde inkomen in Brussel past in een trend die ook in andere grote Belgische steden waarneembaar is. Deze vaststelling wijst op een structurele dynamiek die eigen is aan stedelijke milieus, en niet alleen op een effect van de Brusselse instellingen. De sociaaleconomische uitdagingen reiken dus verder dan de institutionele kwestie van Brussel alleen.

8

Vooruitzichten voor hervormingen : Een regionalisering van de Persoonsgebonden aangelegenheden zou het institutionele landschap aanzienlijk vereenvoudigen, mits er voldoende financiering voorhanden is. Een versterking van de rol van de gemeenschappen in Brussel is alleen mogelijk met een geformaliseerde samenwerking en zonder dat er discriminerende subnationaliteiten worden gecreëerd. Elke hervorming moet zowel op Brussels als op federaal niveau overtuigend zijn.

Inleiding

De opeenstapeling van institutionele en sociaaleconomische uitdagingen die eigen zijn aan het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) rechtvaardigt een grondige toekomstgerichte reflectie. Brussel neemt een unieke positie in binnen het Belgische federalisme: als nationale hoofdstad en grote metropool vormt het een essentiële, maar kwetsbare schakel in het Belgische institutionele bestel. Zijn politieke autonomie staat in contrast met sterke structurele beperkingen, die met name verband houden met de complexiteit van zijn organisatie, die het resultaat is van politieke compromissen die buiten zijn interne dynamiek om zijn gesloten. Daarnaast zijn er nog de financiering, die niet is afgestemd op de institutionele structuur, en een uitgesproken sociaaleconomische achterstand: de lokale belastingen leveren minder op, vooral via de inkomstenbelasting, ten gunste van de periferie, wat de houdbaarheid van de gewestelijke begroting in gevaar brengt en het vermogen van het Brussels Gewest om aan zijn groeiende publieke behoeften te voldoen, beperkt.

In deze context zullen de komende institutionele hervormingen – of ze nu ingrijpend of geleidelijk zijn – een cruciale rol spelen voor het overheidsoptreden en de gewestelijke financiën. De overheidsinkomsten en -uitgaven van Brussel zijn sterk afhankelijk van economische en demografische factoren zoals het gemiddelde inkomen, de werkgelegenheid, het onderwijs of de migratiestromen. Deze elementen bepalen zowel de federale dotaties als de gewestelijke fiscaliteit en de overheidsschuld. Het FEDIRIS-project biedt een prospectieve analyse voor de komende vijftien jaar, waarin institutionele, financiële en sociaaleconomische aspecten worden gekoppeld om verschillende evolutiescenario's te bekijken. Deze aanpak werpt licht op de mogelijke toekomst van het BHG en de manier waarop deze onderlinge afhankelijkheden het fragiele evenwicht binnen het Belgische federalisme zouden kunnen hertekenen.

Methoden en benaderingen

De toekomstgerichte oefening met horizon 2040 heeft tot doel verschillende mogelijke toekomsten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) te verkennen, waarbij institutionele hervormingen en de min of meer uitgesproken verandering in de sociaaleconomische dynamiek sinds de jaren 1970 met elkaar worden verbonden. De analyse is gebaseerd op de scenariomethode, die steunt op een reeks institutionele en sociaaleconomische variabelen waarmee verschillende ontwikkelingstrajecten voor het Gewest kunnen worden geschetst.

Er zijn institutionele scenario's uitgewerkt op basis van juridische variabelen die betrekking hebben op bevoegdheidsverdeling tussen het Gewest en de Gemeenschappen, zoals criteria voor aansluiting, exclusiviteit van bevoegdheden, verbod op subnationaliteiten, financiering. Daarnaast zijn sociaal-economische scenario's opgebouwd rond de dynamiek van onderwijs, werkgelegenheid, belastbaar inkomen en stedelijk beleid. Deze verschillende scenario's werden vervolgens met elkaar vergeleken om inzicht te krijgen in de verbanden tussen het sociaaleconomische profiel van de Brusselaars, de financiële middelen van het Gewest en de institutionele architectuur die bepalend is voor het overheidsoptreden, en in het bijzonder in de wederzijdse effecten van de verschillende scenario's.

Alle scenario's zijn gebaseerd op de beschikbare institutionele, economische en budgettaire gegevens, alsook op seminars en interviews met overheidsinstanties, het maatschappelijk middenveld en de Brusselse politieke wereld. Met behulp van het Safire-model, dat al werd gebruikt voor de zesde staatshervorming en in het kader van dit project werd geactualiseerd, konden de financiële gevolgen van de verschillende scenario's worden geprojecteerd en kon worden beoordeeld in hoeverre het Gewest in staat is om aan de toekomstige sociale behoeften te voldoen.

Wetenschappelijke resultaten, toekomstscenario's

De institutionele scenario's

In het kader van de prospectieve oefening werden verschillende institutionele en financiële scenario's uitgewerkt om de mogelijke trajecten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest te verkennen. Deze scenario's illustreren verschillende manieren waarop de institutionele architectuur en het financieringssysteem de komende decennia zouden kunnen evolueren, waarbij elk scenario verschillende politieke en economische logica's belicht.

Het **eerste scenario** voorziet in een verdere regionalisering van Persoonsgebonden aangelegenheden (gezondheidszorg, sociale bijstand, enz.) met herfinanciering van de bevoegdheidsoverdrachten en een snelle afbouw van het tekort aan werkgelegenheid (rechtstreeks of via toegang tot tertiair onderwijs). De rol van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zou worden versterkt, aangezien het meer bevoegdheden zou krijgen die dicht bij de burger staan. Het zou de samenhang van het overheidsoptreden kunnen vergroten. Als dit gepaard gaat met een adequate financiering van de betrokken aangelegenheden, een positieve sociaaleconomische dynamiek en als de blokkades kunnen worden overwonnen, zou op het grondgebied een doeltreffend overheidsbeleid kunnen worden ontwikkeld om aan de uiteenlopende behoeften van de bevolking te voldoen.

Het **tweede scenario** onderzoekt de invoering van een systeem van subnationaliteit en medebeheer. In dit scenario zouden de inwoners van Brussel formeel bij een gemeenschap aangesloten zijn en zouden de Brusselse instellingen meer

functioneren als een plaats van samenwerking tussen deze gemeenschappen dan als een volledig autonome entiteit. Een dergelijke configuratie zou het bestuur van Brussel ingrijpend veranderen en de machtsverhoudingen tussen de verschillende bestuursniveaus herdefiniëren.

Een **derde scenario** voorziet in de defederalisering van de sociale zekerheid ten gunste van het Gewest. Dit scenario zou een enorme overdracht van bevoegdheden en middelen met zich meebrengen, met grote budgettaire gevolgen. Het zou Brussel meer autonomie geven, maar ook een grotere verantwoordelijkheid voor het beheer van complexe solidariteitssystemen, in een context waarin de regionale sociaaleconomische ongelijkheden bijzonder uitgesproken zijn.

Het **vierde scenario** beschrijft de oprichting van een parallel stelsel door de Vlaamse Gemeenschap, boven op het bestaande stelsel in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Een dergelijke institutionele duplicatie zou de concurrentie tussen de structuren versterken en de samenhang van het Brusselse overheidsoptreden nog verder kunnen ondermijnen. Bovendien zou het de vraag oproepen naar de legitimiteit en de doeltreffendheid van de gewestelijke instellingen ten opzichte van concurrerende regelingen die door externe entiteiten worden ondersteund.

Ten slotte voorziet het **vijfde scenario** in een *de facto* federale voogdij, die geleidelijk zou leiden tot een "langzame dood" van het Gewest. In dit scenario zou het BHG haar manoeuvreerruimte zien afnemen ten gunste van de federale staat, die een versterkte toezichthoudende rol op zich zou nemen. Dit scenario, dat een teruggang van de

Wetenschappelijke resultaten, toekomstscenario's

regionale autonomie zou betekenen, zou gepaard gaan met een grondige heroverweging van het huidige federale model en zou de positie van Brussel in het Belgische federalisme nog verder verzwakken.

Deze vijf strikt institutionele scenario's zijn samen geen voorspelling van de toekomst, maar illustreren het spectrum van mogelijke ontwikkelingen, gaande van een versterking van de gewestelijke autonomie tot een geleidelijke verdwijning van het Gewest ten gunste van andere bestuursniveaus. Ze benadrukken het centrale belang van institutionele en financieringskeuzes voor de toekomst van Brussel, en wijzen tegelijkertijd op de aanhoudende spanningen tussen solidariteit, verantwoordelijkheid en cohesie in het kader van het Belgische federalisme.

Een presentatie van de institutionele scenario's aan de hand van personae zal beschikbaar zijn in een brochure die vanaf januari 2026 wordt verspreid.

De sociaal-economische scenario's

Op sociaaleconomisch vlak zijn verschillende scenario's uitgewerkt. Naast het referentiescenario – dat gewoonweg de huidige trends op het vlak van bevolkingsgroei, samenstelling van de bevolking en toegang tot diploma's van het hoger onderwijs voortzet – zijn vijf alternatieve scenario's opgesteld om de mogelijke toekomsten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest te verkennen. Deze scenario's zijn niet bedoeld om de toekomst te voorspellen, maar om het spectrum van mogelijke trajecten te illustreren en het publieke debat te voeden, teneinde het collectieve bewustzijn van de uitdagingen op middellange en lange termijn te stimuleren.

Het **eerste scenario** gaat uit van een langzame afname van het tekort aan arbeidskrachten onder de bevolking van buiten de EU, over een periode van twintig jaar vanaf 2025. In deze configuratie blijft de achterstand op het gebied van onderwijs ongewijzigd, wat betekent dat er ondanks een zekere inhaalbeweging op de arbeidsmarkt nog steeds kwalificatieverschillen bestaan.

Het **tweede scenario** gaat uit van een snelle afname van de werkloosheid, eveneens over een periode van twintig jaar, maar nog steeds zonder significante verbetering van het opleidingsniveau. Deze dynamiek zou een snellere stijging van het primaire inkomen per hoofd van de bevolking en van de belastingopbrengsten mogelijk maken, maar zou beperkt blijven door de aanhoudende ongelijkheid op het gebied van onderwijs.

Het **derde scenario** combineert een langzame afbouw van het werkgelegenheidstekort (20 jaar)

Wetenschappelijke resultaten, toekomstscenario's

met een zeer geleidelijke afbouw van de achterstand op het gebied van onderwijs, gespreid over tachtig jaar. Deze asymmetrie weerspiegelt het verschil tussen de “voorraad”-logica die eigen is aan de werkgelegenheid – die snel kan worden gecorrigeerd door de huidige actieve generaties in te zetten – en de “stroom”-logica die eigen is aan het onderwijs, die voornamelijk afhankelijk is van de nieuwe generaties en veel langzamer evolueert.

Het **vierde scenario** gaat uit van een snelle afbouw van het werkgelegenheidstekort (in acht jaar vanaf 2025) in combinatie met een langzame maar tastbare afbouw van de onderwijsachterstand, over een periode van ongeveer dertig jaar. Dit scenario illustreert een aanhoudende en gecoördineerde inspanning, zowel op de arbeidsmarkt als op het gebied van onderwijs, waardoor de vooruitzichten op inkomen en sociale mobiliteit geleidelijk kunnen worden verbeterd.

Ten slotte gaat het **vijfde scenario** uit van dezelfde hypothese van een snelle afbouw van het werkgelegenheidstekort in acht jaar, in combinatie met een afbouw van de onderwijsachterstand over een periode van dertig jaar. Hoewel dit scenario qua structuur identiek is aan het vorige, illustreert het de robuustheid van een dergelijk schema en maakt het mogelijk om de effecten ervan onder verschillende parameters en uitgangsvoorwaarden te onderzoeken.

De gecombineerde institutionele en sociaaleconomische scenario's

We hebben het institutionele scenario van een grotere regionalisering van de personaliseerbare materie gekruist met verschillende sociaaleconomische scenario's. Deze configuratie illustreert namelijk de kruisende dynamieken van het institutionele en het sociaaleconomische. Dit levert de volgende resultaten op:

1. Gevoeligheid van de PB-sleutel

De scenario's voor de verbetering van het werkgelegenheids- en opleidingsniveau van de Brusselse bevolking leiden tot een aanzienlijke stijging van het aandeel van het Gewest in de personenbelasting (PB-sleutel). Geen van deze verbeteringen zou echter volstaan om deze sleutel terug te brengen tot het niveau van de “bevolkingssleutel”, noch om terug te keren naar de situatie van 1970, toen de PB-sleutel hoger was dan de bevolkingssleutel.

2. Impact op de inkomsten uit de bijzondere financieringswet (BFW)

De verbetering van de werkgelegenheid en het opleidingsniveau verhoogt de bruto-inkomsten van de BFW, maar een groot deel van deze winst wordt tenietgedaan door het federale solidariteitsmechanisme, dat de overdrachten naar historisch begunstigde gewesten zoals het Brussels Hoofdstedelijk Gewest vermindert. Deze paradox toont aan dat sociaaleconomische inspanningen gedeeltelijk kunnen worden “bestraft”, waardoor de nettowinst wordt beperkt en omgekeerde stimulerende effecten worden gegenereerd.

Wetenschappelijke resultaten, toekomstscenario's

3. Impact op het begrotingstekort

De verbetering van de arbeidsparticipatie en het opleidingsniveau verhoogt zowel de BFW-inkomsten als de eigen inkomsten van de regio, terwijl de groei van de uitgaven minder sterk volgt dan die van de inkomsten. Deze dynamiek leidt tot een aanzienlijke, maar gedeeltelijke vermindering van het begrotingstekort, dat in het meest optimistische scenario zou kunnen dalen van meer dan 20 % van de totale inkomsten op dit moment tot ongeveer 10 % in 2050.

4. Gecombineerde impact van een grotere regionalisering en sociaaleconomische verbeteringen

De regionalisering van de zogenaamde “aanpasbare” bevoegdheden naar het BHG zou een beperkte impact hebben op het begrotingstekort in vergelijking met de effecten van de verbeteringen van de arbeidsparticipatie en het opleidingsniveau. Zelfs met een volledige overdracht van deze bevoegdheden en de bijbehorende dotaties zou het begrotingstraject van het Gewest zeer dicht bij dat van een scenario zonder regionalisering blijven, wat erop wijst dat de potentiële winsten eerder afhangen van de sociaaleconomische ontwikkelingen van de bevolking.

Beleidsaanbevelingen

Het **Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG)** vormt het **zwakke punt van het Belgische federalisme**. Er kunnen twee tekortkomingen springen in het oog : een **buitensporige institutionele complexiteit**, die het gevolg is van politieke compromissen buiten het Gewest, en een **structureel ontoereikende financiering** in het licht van de toenemende behoeften van de overheid. Daarnaast is er nog de **sociaaleconomische dynamiek die eigen is aan Brussel**, dat zowel een **gewest als grote stad** is, waar de institutionele, budgettaire en belastbare inkomensdimensies van de bevolking nauw met elkaar verweven zijn en bepalend zijn voor het toekomstige evenwicht van de hoofdstad.

- De belangrijkste hefbomen om het Brusselse institutionele systeem te herzien bevinden zich op federaal niveau. Dat gezegd zijnde, kunnen bepaalde kleine hervormingen binnen Brussel plaatsvinden. Het is vooral belangrijk dat er met één krachtige stem institutionele eisen worden gesteld, zodat rekening wordt gehouden met het standpunt van Brussel. Zonder dat bestaat het risico dat anderen over de toekomst van Brussel beslissen.

- De institutionele *status quo* is niet langer houdbaar. Als we ons zorgen maken over het vermogen van het institutionele systeem om aan de behoeften van de Brusselaars te voldoen, is het noodzakelijk om de regels voor de verdeling van bevoegdheden (en bepaalde regels die het parlementarisme op Brussels niveau rationaliseren) te herzien. De aanwijzing van één enkele bevoegde autoriteit voor een bepaald onderwerp vergemakkelijkt de politieke verantwoordingsplicht en geeft deze actor alle middelen om een probleem aan te pakken.

- Alvorens tot een hervorming over te gaan, is een analyse per beleidsterrein onontbeerlijk. Deze analyse moet met name het meest geschikte

bevoegdheidsniveau, het financiële gewicht en de mogelijke positieve of negatieve bevoegdheidsconflicten in kaart brengen.

- Het is noodzakelijk om de bijzondere financieringswet te herzien. Het gaat niet zozeer om het verhogen van de financiering van Brussel, maar om een herziening van de dotaties, zodat deze in overeenstemming zijn met het wettelijk kader. Elke overheid moet over de middelen beschikken om haar bevoegdheden uit te oefenen.

Het gaat daarbij niet zozeer om een verhoging van de financiering voor Brussel, maar om een herziening van de verdeling van de dotaties zodat die overeenkomt met het juridisch kader. Elke overheid moet over de middelen beschikken om haar bevoegdheden uit te oefenen.

- Sommige scenario's brengen het risico van discriminatie tussen Brusselaars met zich mee. De reeds bestaande mechanismen waarbij de toegang tot instellingen afhankelijk is van de kennis van een taal of het vermogen om bepaalde kosten te betalen, zijn zorgwekkend vanuit het oogpunt van het beginsel van gelijkheid en non-discriminatie. In dezelfde geest mag een systeem van subnationaliteit niet gepaard gaan met toegangsbarrières. De keuze voor een subnationaliteit moet vrij en zonder dwang zijn.

- Een regionalisering van bepaalde bevoegdheden moet gepaard gaan met voldoende taalgaranties voor de Nederlandstalige minderheid en voldoende financiële middelen om de overgedragen bevoegdheden uit te oefenen.

- Brussel, dat zowel een gewest als de belangrijkste metropool van het land is, deelt met verschillende andere Belgische stadscentra dezelfde tendens van afnemend belastbaar inkomen van zijn inwoners. De mate waarin die evolutie kan worden

Beleidsaanbevelingen

omgebogen zal bepalend zijn voor de toekomst – ook op budgettair vlak – van het Gewest. Er zijn twee complementaire strategieën mogelijk. De eerste is gericht op het versterken van de financiële solidariteit tussen de gebieden om hun budgettaire levensvatbaarheid te waarborgen en duurzame afhankelijkheid te voorkomen. De tweede is gericht op het verhogen van de welvaart van de inwoners door het versterken van het menselijk kapitaal, de residentiële en economische aantrekkelijkheid en meer investeringen in stedelijke infrastructuur en levenskwaliteit.

Lijst van publicaties

Losseau, L. et Delvaux, G., *Bruxelles, région-capitale ingouvernable ? Instruments de cohérence et palliatifs illégaux dans le droit des politiques publiques bruxelloises*, Bruxelles, Larcier, **2024**.

Delvaux, G., El Berhoumi, M., Losseau, L. et Dumont, G., « La septième réforme de l'État ou l'occasion de régionaliser des compétences communautaires », in *La Belgique fédérale : forces et faiblesses d'un fédéralisme atypique*, C. Romainville et E. Slautsky (dir.), Larcier, **2024**.

Slautsky, E., Delvaux, G., Gaudin, T., Reybrouck, K. et Romainville, C., « Bruxelles et l'hypothèse de la Belgique à 4 », in *Bruxelles dans une Belgique à quatre Régions*, Brussels Studies Institutue, **2024**.

Kondi, K., W. Sas, and V. Vandenberghe, Where There was Smoke, There is Water: Canals as Indicator of Urban *Income Inequality*. No. 2025008. Université catholique de Louvain, Institut de Recherches Economiques et Sociales (IRES), **2025**.

Romainville, C., Slautsky, E., (dir.), *Quel fédéralisme pour la Belgique de demain ? Bilan et perspectives d'un modèle atypique*, Bruxelles, Larcier, **2024**.

Romainville, C., Beudels, M. ; Slautsky, E. ; Vandebosch, S., « L'organisation fédérale belge et l'enjeu climatique : sortir de l'impasse », in C. Romainville et E. Slautsky, *Quel fédéralisme pour la Belgique de demain ? Bilan et perspectives d'un modèle atypique*, Bruxelles Larcier, **2024**.

Romainville, C., Slautsky, E., « Conclusions - Quel fédéralisme pour la Belgique de demain ? », in C. Romainville ; E. Slautsky (dir.), *Quel fédéralisme pour la Belgique de demain ? Bilan et perspectives d'un modèle atypique* (Bibliothèque de droit public), Bruxelles, Larcier, **2024**.

Romainville, C., de Clippele, M.-S., « La culture fédérale en Belgique », in M. El Berhoumi, J. Clarenne, I. Hachez, F. Tulkens (dir.), *Droit constitutionnel et démocratie : de la nation à l'Europe. Dialogues avec Hugues Dumont* (Bibliothèque de droit public), Bruxelles, Larcier, **2025**, pp. 531-579.

Vandenberghe, V., Grandes villes belges: le revenu s'érode au profit de la périphérie. *Regards économiques*, Numéro 188-mai, UCLouvain.

Vandenberghe, V., SAFIRE 2.0: Connecting Brussels' Socio-Demographic Dynamics (and Institutional Reforms) to Long-Term Budgetary Outcomes; *mimeo*, Louvain-la-Neuve, **2024**.

Het onderzoeksteam

Delvaux Guillaume,

Doctorandus aan de UCLouvain in constitutioneel recht. Werkt aan de institutionele toekomst van het Brussels Gewest.

Email : g.delvaux@uclouvain.be

Romainville Céline,

Hoogleraar constitutioneel recht aan de UCLouvain. Werkt rond federalisme, in het bijzonder in Brussel.

Email : celine.romainville@uclouvain.be

Roman Philippe,

Docent aan de ICHEC Brussels Management School en gastdocent aan de UCLouvain. Werkt rond sociale economie en ecologische economie.

Email : philippe.roman@uclouvain.be

Vandenberghe Vincent,

Hoogleraar economie aan de UCLouvain. Werkt rond arbeidseconomie, vergrijzingseconomie, menselijk kapitaal, productiviteitsanalyse en toegepaste econometrie.

Email : vincent.vandenberghe@uclouvain.be

Het Fediris-project heeft tot doel de institutionele en sociaaleconomische toekomst van het Brussels Gewest te onderzoeken. Het toont aan dat de institutionele status quo niet langer houdbaar is en dat er verschillende alternatieve systemen bestaan. Het wijst ook op het belang van onderwijs en werkgelegenheid voor de inkomsten van het Gewest.

DISCLAIMER

Dit onderzoek werd uitgevoerd met de steun van Innoviris. Alle meningen, overtuigingen en aanbevelingen in deze beleidsnota behoren volledig toe aan de auteur. Innoviris kan er niet aansprakelijk voor worden gesteld.

DOEL VAN HET PROSPECTIVE RESEARCH PROGRAMMA

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest staat voor een reeks grote maatschappelijke uitdagingen: gezondheids- en ecologische crisissen stellen onze productie- en consumptiepatronen radicaal op de proef; klimaatverandering tast ons vermogen aan om in complexe stedelijke ruimten te leven; sociale en economische ongelijkheden ondermijnen de fundamenteën van ons samenleven. Daarboven komen zware uitdagingen voor woongelegenheid, ruimtelijke ontwikkeling en behoud van ruimte en verplaatsingen in de stad. Al deze factoren staan in scherp contrast met de praktijk en de visie van wat een territorium als het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zou moeten zijn.

Deze uitdagingen kunnen worden gezien als kruispunten: ze kunnen niet worden samengevat in één component, maar worden complex gearticuleerd door meerdere oorzaken, domeinen, effecten en actoren met uiteenlopende waarden, belangen en standpunten. Er is geen goede of foute oplossing, alleen betere of slechtere oplossingen, afhankelijk van het perspectief¹. De toekomst is onzeker, de ontwikkelingen in de toekomst zijn onvoorspelbaar en de gevolgen op lange termijn aanzienlijk. Deze factoren bemoeilijken het besturen van onze samenlevingen die geconfronteerd worden met de uitdagingen van duurzame en inclusieve ontwikkeling. Prognosemodellen gebaseerd op de projectie van gegevens uit het verleden en die gevraagd worden om de toekomst te voorspellen, werken niet in perioden van relatieve instabiliteit zoals we die nu meemaken. Voorbij projecties op de korte termijn, zijn deze modellen nog minder toegepast op de langere termijn. Onze systemen zullen ver van hun huidige staat evolueren, zonder dat het mogelijk is om alle effecten te voorspellen².

La prospective ontstond in Frankrijk in de nasleep van de Tweede Wereldoorlog en werd geformaliseerd als antwoord op politieke en sociale vragen die vandaag de dag nog steeds relevant zijn: "een permanent gevoel van de versnelling van de tijd; de erkenning van een totale en angstwekkende onzekerheid; de toenemende complexiteit van menselijke problemen onder de gevolgen van meervoudige onderlinge afhankelijkheden als gevolg van de globalisering; het bijna oneindige potentieel van technologie, vergezeld van steeds indrukwekkendere beloften, maar vaker wel dan niet losgekoppeld van ethische overwegingen; een sterke vraag om na te denken over het doel van menselijk handelen"³.

Daarom hebben veel landen zich de afgelopen jaren uitgerust met gedegen toekomstanalyses om te kunnen handelen in een onzekere wereld. Het Prospective Research for Brussels-programma maakt deel uit van deze ontwikkelingen en is een baanbrekend financieringsprogramma in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Het ondersteunt toekomstgericht wetenschappelijk onderzoek naar grote maatschappelijke uitdagingen, geanalyseerd op een systemische, collaboratieve en multidisciplinaire manier. Gesteund door wetenschappelijk onderzoek creëert la prospective een reeks aanbevelingen gebaseerd op mogelijke toekomsten, met behulp van een reeks precieze hypothesen en de gedeelde ervaringen die ze allemaal met elkaar verbinden. Het doel van deze aanbevelingen is om het heden in vraag te stellen en regionale actoren helpen hun weg te vinden in het doolhof van onzekerheden en controverses, zich voor te bereiden op de geanticipeerde veranderingen in de samenleving en gewenste ontwikkelingen te bewerkstelligen, zodat ze afstand kunnen nemen van de meer kortetermijns-logica om crises met bijzonder kostbare ecologische, sociale en economische gevolgen te beheersen. La prospective nodigt ons dus uit om "ons individueel en collectief de toekomst opnieuw toe te eigenen, samen de architecten te worden van een gekozen toekomst, in tegenstelling tot de slachtoffers van een opgelegde toekomst".

¹ Cf. thèse de doctorat d'**Aurore Fransolet** (2019), *Knowing and Governing Super-Wicked Problems: A Social Analysis of Low-Carbon Scenarios*. Cf : <https://2100.org/wp-content/uploads/Synthese-these-Aurore-Fransolet.pdf>.

² **Jean-Pierre Laurent et Monnet Éric**, « Manières de dire l'avenir sans nier l'incertitude : de l'économie aux sciences du climat. Entretien avec Michel Armatte », *Tracés. Revue de Sciences humaines* [En ligne], 24 | 2013. URL: <http://journals.openedition.org/traces/5671>.

³ **Durance Philippe** (sous la dir.), *La prospective stratégique en action*, 2014, Odile Jacob.

Prospective
research

Funding research & Innovation Promoting science